

SZAKDOLGOZAT KIVONAT

Bölkei Blanka

2024

Sportélet a 19-20. századi magyar kastélykertekben

Bölkei Blanka

Tájrendező és kertépítő mérnöki alapképzési szak, nappali munkarend

Tájépítészeti, Településtervezési és Díszkertészeti Intézet

Belső témavezető: dr. Fekete Albert, egyetemi tanár, Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem, Tájépítészeti, Településtervezési és Díszkertészeti Intézet, Kertművészeti és Kertépítészeti Tanszék

A kastélykertek eredetileg az arisztokraták mindennapi életének nyüzsgő színtereit képezték, emberek százainak biztosítottak munkát, megélhetést. Fenntartásuk presztízskérdés volt a tulajdonos számára, hiszen a reprezentációs helyszínként is értelmezhető kastélykerteknek érzékeltetniük kellett a látogatók felé a birtokos család vagyoni helyzetét, társadalmi rangját, magas kulturális és környezetsztétikai igényeit.

A kastélykertek feladata viszont túlmutatott a gyönyörködtetésen. Biztosítaniuk kellett a kastély lakói számára a szabadidő változatos eltöltésének lehetőségét is, sétautakkal, színházakkal, különböző sportlétesítményekkel. Utóbbiak gyakran kapcsolatépítési és üzleti szempontból is fontosak voltak, hiszen például egy nagy vadászterülettel, híres operaházzal, vagy kiemelkedő ménessel rendelkező birtokra előszeretettel látogattak befolyásos arisztokraták, politikusok, üzletemberek, uralkodók, megkönnyítve az adott helyszín tulajdonosának bekapcsolódását a társadalmi és gazdasági életbe.

Szakedolgozatom témaválasztását a részben elfeledett, sok helyszínről teljesen eltűnt kerti sportfunkciók, illetve az ezeket kiszolgáló kerti terek, objektumok, melléképületek iránti érdeklődés motiválta, amely egyrészt a kultúra iránti általános kíváncsiságból és az aktív sportolói létből fakad.

Dolgozatomban a legjelentősebb hazai tájképi kastélykertek funkcionális egységeit vizsgáltam a sportolásra szánt terekre, objektumokra fókuszálva. Elsődleges feladatom a parkokban űzött sportok feltárása, differenciálása, objektum- és térigényének felmérése volt.

Kutatásomat történeti térképek, korabeli újságok, beszámolók, leírások, archív képek és korábbi tanulmányok áttekintése alapján végeztem, melyet személyes bejárások során terepi felmérések tapasztalataival és a jelenlegi tulajdonosokkal/kezelőkkel/a tulajdonos családok leszármazottjaival folytatott beszélgetések során gyűjtött információkkal egészítettem ki.

A feltárt adatokat a vizsgálatot követően kategóriákra bontottam (pl. labdasportok, lovassportok), sportáganként elemeztem, a bejárt kastélyok esetében térképen ábrázoltam. Kutatásom során azt találtam, hogy a lóversenyzés meghonosítása az egyéb lovas- és lósportok népszerűségének fellendülését is magában hordozta, így a dolgozatomban kiemelten foglalkoztam ezek elemzésével, a hozzájuk kapcsolódó szokások felmérésével.

Ezen kívül megfigyeltem az egyéb sportok üzéséhez épített kerti elemek kastélykerten belüli elhelyezését, méreteit, anyaghasználatát. Figyelemmel kísértem ezek időbeli megjelenését, használati gyakoriságát, felhasználói körét. Megvizsgáltam a különböző sportágak időbeli megjelenését, népszerűségét, országon belüli területi eloszlását.

A dolgozat írása során megfigyeltem, hogy a kastélykertekben üző sportnak két fő célja volt: a tulajdonosok egészségének, mentális és fizikai jóllétének megőrzése és a befolyásos vendégek meghívása és szórakoztatása. Ezek alapján fontosnak tartottam kiemelni a sport társadalmi életben betöltött szerepét és hangsúlyozni a kor politikai, gazdasági viszonyaira gyakorolt hatását.

Külön foglalkoztam a létesítmények napjainkban betöltött funkcióinak vizsgálatával, az objektumok fenntartási, megújítási igényével és a sportélet megidézésére irányuló törekvésekkel hazai és nemzetközi tekintetben. Megfigyeltem a különböző módszerek hatását a kertek térszerkezetére, a látogatók számára és a fenntartók bevételi lehetőségeire.

A tapasztalatok alapján javaslatot tettem az egykori sportélet megidézésének lehetőségeire a kastélyok kertjeiben rendezvények, emlékversenyek formájában, állandó programok szervezésével, tematikus játszóterek létesítésével, vagy kortárs szobrok kihelyezésével.

Ezen kívül a dolgozat írása során egy általános összefoglaló táblázatot is készítettem, melyben a személyes bejárások tapasztalatai és archív források alapján összegyűjtöttem, majd az általuk betöltött funkció alapján csoportosítottam a kastélyok kertjeiben egykor fellelhető elemeket.